

Quæ varietas in clypeo poetico aureo expressa mihi videtur, in quo Vulcanus elegantissimè artificio urbes duas exiherat, in quarum una sunt convivia, festus Hymen, et tripudia, et cantus, tadarumque festâ luce nientiam magna copia; in alterâ verò bella, contentiones, rapine, pugnae, ululatus, luctusque audiuntur et gemitus. Imago est utriusque animæ tum gratiâ ornate, tum vitio deformate: in illâ est læta et profunda pax, cantusque et choræi velut divinis plena sunt omnia; in hæc vario dissonoque strepitu et tumultu ac concursu molestissimarum difficultatum omnia miscentur.

Atque ut è sacris potius quam ab Homeri ingenioso commento hæc illustrentur, si licuit erudito poetæ fingere choros, et pæanes, et lucernarum accensionem, et thiasos; hoc est, magnifica et apparatusissima convivia, ad animi lætitiâ et alacritatem vite innocentis exponendam; paria propè vetustioribus amicis Salomon: *Secura*, inquit, *mens iuge convivium*; Prov. 15, 15. In hoc convivio defæcatum vitium est germinans virgines et honestissimas cogitationes, ubi non tibi strepit, non cinyra ludit, non chelys resonat, sed Gratia modos facit, virtutes succiunt lunatissimâ symphonîâ; cor justî liquidâ pæce gaudique perfurrit, et Dei laudes celebrat cantu læto jubilantis conscientiæ, adè ut non rarò etiam os ipsam risu impleatur et labia jubilantem: quod fit tum, quando exuberans animi lætitiâ cordisque hilaritas per vociferationem, risum et exultationem, aut hujusmodi exteriora signa se prodit.

Hoc sensu David etiam eadem phrasi utitur ad ineffabilem populi Israëlitiçi, è Babylonicâ captivitate liberati, lætitiâ declarandam, cum ait: *In convertendo Dominus captivitatem Sion, facti sumus sicut consolati: tunc repletum est gaudium* (Hebraicè *risu*) *os nostrum, et lingua nostra exultatione*, Psal. 125. Risus enim et exultatio, jubilatio atque confessio, laudatio et benedictio, vociferatio, et his similia, ad quæ vates Regius in Psalmis pius omnes frequenter invitât et adhortatur, sincerè et abundantis lætitiæ signa sunt, quæ Baldad Jobo minime defutura pollicetur, dummodò non ficto, sed sincero corde Deum colat, ac reveretur; quippe qui simplicem amplectitur, neque ab illo exorandum manum auferit, donec ipsum perfectò spiritali gaudio cumulat, quod nemo in postèrum ab eo tollere possit: adè si quis ausu temerario ejus gaudium intercubare presumpserit, tantum ablatum sit uti sit voti sui compos fiat, quin è contra potius sibi metipsum molestiam creaturus, et perpetuam confusionem allaturus videatur. Quapropter subdit:

VERS. 22. — QUI OBERENT TE INDUENT CONFUSIONE (1); ET TABERNACULUM IMPIORUM NON SUBSISTET.

(1) Sive pudore, i. e., obruentur plenè et perfectè confundentur; Psal. 55, 26, et 109, 29, Ezech. 26, 16. Cum te, præter spem, restitutum viderint. *Indueri* dicitur eo quo vel ornatur, vel dedecoratur. Vel vertas: *Donec induantur, non subsistet*, *tabernaculum ipsum, non erit, non exstabit*, i. e., Deus non instaurabit illud; h. e., peribit. Perderet totaliter.

(Synopsis.)

Jobo jam ad Deum sincerè converso mirificam divinæ protectionis manum prorsus propitiâ addidit Baldad; quinimò futurum omninò vaticinatur, non tantum nihil ab iis qui plusquam vaticinio ipsum odio prosequuntur, incommodi relaturus sit; sed è contra visurus (quod erat votum Davidis), ut confundatur et deficiat detrahentes animæ ipsius; et operantur confusionem et pudore, qui querunt mala illi. Illa autem confusionis significatio, induitur *confusione*, perelegans est; quâ notari videtur illud rubrum quasi velum, quod vultui erubescendum tanquam quoddam indumentum obducitur. Eodem modo David, Psal. 108, 28, inimicis suis imprecat: *Induantur qui detraherent mihi pudore, et operiantur sicut diploide confusione sua*. Id est, sic eis adhaeret confusio, sic eos totos operiat, sic penitus circumvestiat, sic eam ubique circumferat, quomodo diploide sine vestimento adheret corpori, et ipsam operit. Est autem Hebraismus, quo exprimitur omnimodo et undique confundens verecundia; scilicet propter inherentiam, assiduitatem ac perpetuitatem, qualis est in vestimento; sine quo nemo saltem in publicum procedit. Vel aptius forsitan dicens Baldadum generaliter loqui de opprobrio et infamiâ, quâ iniquos afflicti solitos pro eorum sceleribus trequenter Scriptura commemorat, præsertim eos qui viris sanctis detraxerunt: hi enim vehementer con-

Adè ut repleantur adversarii tui pudore, quàm te viderint restitutum præter expectationem suam confusi. (Rosenmüller.)

Alors ceux qui vous haïssent seront convertis de confusion; et la maison des impies sera détruite, ou ne subsistera plus. Je vous plains comme malheureux, et je vous condamne comme coupable; mais j'en ai pour vous ni haine ni mépris. Il n'en est pas ainsi de beaucoup d'autres, qui n'ont pas la même modération que moi, et qui confondent mal à propos le péché et le pécheur, en haïssant l'un et l'autre. Je souhaite, pour votre consolation et pour leur honte, que vous soyez bientôt en état de leur reprocher leur inhumanité, et je voudrais même que lorsque vous serez pleinement rétabli, vous eussiez la satisfaction de les voir dans la misère, et de comparer alors votre gloire avec leur humiliation. Car il est doux de voir ses ennemis à ses pieds, et d'être dans la joie quand ils sont dans les pleurs. Mais il faut mériter cette grâce par un sincère repentir, et ne pas mettre obstacle à mes promesses par le retus obstiné de vous avouer injuste.

Je ne fais pas tort à Baldad d'expliquer ainsi ses paroles. Mais, contre sa pensée, elles renferment un sens prophétique où il est plus intéressé qu'il ne croit, et dont il connaitra bientôt la vérité, en s'humiliant devant Job, comme devant le pontife, et le médiateur qui doit le réconcilier avec Dieu, et en changeant ses accusations et ses reproches en admiration et en louanges. Baldad et ses amis sont en ce point, comme en beaucoup d'autres, une figure très-claire de Juifs, qui, dans leur aveuglement même et dans leur incréduité, prédisent tous les jours la gloire de Jésus-Christ, et la foi qu'ils auront en lui, en conservant les prophéties qui annoncent l'un et l'autre, et en les lisant dans leurs synagogues avec une pleine confiance qu'elles seront un jour accomplies, quoiqu'ils ignorent comment elles le seront, et qu'ils soient pleins de haine contre le Sauveur qu'ils adorent. Alors ceux qui vous haïssent seront convertis de confusion; et la maison des impies sera détruite, ou ne subsistera plus. (Duguel.)

turbantur, et magno pudore afficiuntur, cum viros sanctos quibus antea illuserant et detraxerant, à malis postea vindicatos, felicem vitam agere et gloriâ florere conspiciunt. Id quod fortè Baldad ipse aliquè amici Jobi postmodum experti sunt, cum Job et è malis emerisset, et multis à Deo ornatus fuisset beneficiis; ipse verò Dei reprehensionem incurrisset, quòd non locuti fuerint rectum coram eo, sicut servus ejus Job, ut in fine libri narratur.

Cæterum cum subdit: *Et tabernaculum impiorum non subsistet*, non tantum illos rubore ac confusione suffundendos, verum etiam penitus exterminandos significat. Tabernaculum enim vocat habitaculum in terrâ. Quo sensu etiam David ad impium dicit, Psal. 51, 2: *Propterea Deus destruet te in finem: evellat te, et emigrabit te de tabernaculo tuo, et radicem tuam de terrâ viventium*; significans eum tanquam domum

CAPUT IX.

1. Et respondens Job, ait:
2. Verè scio quòd ita sit, et quòd non justifictur homo compositus Deo.
3. Si voluerit contendere cum eo, non poterit ei respondere unum pro mille.
4. Sapiens corde est, et fortis robore; quis restitit ei, et pacem habuit?
5. Qui transtulit montes, et nescierunt hi quos subvertit in furore suo.
6. Qui commovet terram de loco suo, et columnæ ejus concutuntur.
7. Qui præcipit soli, et non oritur; et stellæ claudit quasi sub signaculo.
8. Qui extendit colos solus, et graditur super fluctus maris.
9. Qui facit Areturum, et Oriona, et Hyadas, et interiora austru.
10. Qui facit magna, et incomprehensibilia, et mirabilia, quorum non est numerus.
11. Si venerit ad me, non video eum; si abierit, non intelligam.
12. Si repente interroget, quis respondebit ei? vel quis dicere potest: Cur ita facis?
13. Deus, cuius ira nemo resistere potest, et sub quo curvantur qui portant orbem.
14. Quantus ergo sum ego, ut respondeam ei, et loquar verbis meis cum eo?
15. Qui etiam si habuerò quippiam justum, non respondebo, sed meum iudicem deprecabor.
16. Et cum invocantem exaudierit me, non credo quòd audierit vocem meam.
17. In turbine enim conteret me, et multiplicabit vulnera mea etiam sine cansâ.
18. Non concedit requiescere spiritum meum, et implet me amaritudinibus.
19. Si fortitudo quæritur, robustissimus est:

S. S. XIII.

non rectè edificatum aut tabernaculum malè compositum solo coæquandum, et penitus destrudendum; aut tanquam arborem infrugiferum evellendum, et radicibus extirpandum; id est, genus et prosapiam ejus totam delendam et abolendam; quandoquidem cunctis hominibus per modum radicis est genus cuiusque sumus; ac si dicat: Ex omni domo et omni cognatione tuâ te eliminabit, et emigrare faciet ab hac habitatione et ab hominum super terram viventium conversatione ad diversorium mortuorum; quod est sepulcrum.

Tropologice S. Gregorius, lib. 8 Moralium, cap. 32, hæc exponit de confusione, ignominia et ruinâ extremâ, quam iniqui in die iudicis sustinebunt, in quo minime subsistent, uti cap. 7, vers. 8, explicatum est.

Cæterum, quid ad hanc Baldadi orationem Job responderit sequens capit. declarat.

CHAPITRE IX.

1. Job répondit ensuite à Baldad, et lui dit:
2. Je sais véritablement que cela est ainsi, et que l'homme, si on le compare avec Dieu, ne sera point justifié.
3. Et que s'il veut disputer contre Dieu il ne pourra lui répondre sur une seule chose de mille que Dieu pourra lui objecter. Ce serait donc une grande témérité à moi de vouloir contester avec Dieu, et d'oser l'accuser d'injustice ou d'erreur.
4. En effet, Dieu est sage et tout-puissant. Qui lui a résisté avec opiniâtreté, et est demeuré en paix?
5. C'est lui qui transporte les montagnes; et ceux qui lui renversent avec elles dans sa fureur ne s'aperçoivent pas; ils ne peuvent prévoir ses effets de la colère du Seigneur, ni les déceler.
6. C'est lui qui remue la terre de sa place par des tremblements extraordinaires, et qui fait que ses colonnes sont ébranlées par des secousses violentes.
7. C'est lui qui commande au soleil; et il le soleil ne se lève point: il tient les étoiles enfermées comme sous le sceau, et elles ne paraissent que par ses ordres.
8. C'est lui qui a formé seul la vaste étendue des cieux, et qui marche sur les flots les plus élevés de la mer.
9. C'est lui qui a créé les étoiles de l'Ours, de l'Orion, des Hyades, et celles qui sont plus proches du midi.
10. C'est lui qui fait des choses grandes, des choses incompréhensibles, et des choses miraculeuses, sans que nous les voyions.
11. S'il vient à moi, je ne le verrai point; et s'il s'en va, je ne m'en apercevrai point, ses démarches et ses opérations étant imperceptibles, et infiniment au-dessus de la portée de mon esprit.
12. S'il interroge tout d'un coup, qui pourra lui répondre? ou, s'il lui plaît d'aprouver quelques-uns par les afflictions ou les maladies, qui pourra lui dire: Pourquoi faites-vous ainsi?
13. Nul ne peut résister à sa colère, parce qu'il est Dieu; et ceux mêmes qui portent et qui gouvernent le monde, fléchissent sous lui.
14. Que suis-je donc moi, pour lui répondre, et pour oser lui parler?
15. Quand même il y aurait en moi quelque trace de justice, je ne répondrais point, s'il voulait me la contester; mais je le conjurerais comme mon juge de me pardonner les péchés qu'il verrait en moi, et qui me seraient cachés.
16. Et lorsqu'il aurait excusé ma prière, je ne croirais pas qu'il eût entendu ma voix tant je me sens indigne de l'attention d'un Dieu si saint et si élevé, et je ne compterais pas de m'avoir plus rien à craindre de sa colère.
17. Car il me brisera quand il lui plaira, comme d'un coup de foudre, et il multipliera mes plaies, sans même que j'en sache la raison.
18. C'est ce qu'il fait dès à présent; il ne me laisse pas seulement respirer, et il remplit mon âme d'amertume, par les douleurs extrêmes dont il m'afflige continuellement, sans que j'en sache la cause ni le remède.
19. Car si l'on implore contre lui le secours de quelque puissance, il est tout-puissant et au-dessus de toute autre puissance; et si, dans les moments qu'il fait souffrir, l'on en appelle à la justice d'un juge, il n'y a personne qui oser défendre ma cause, ni rendre témoignage en ma faveur contre lui.

qui omnia ratione, non afflictionis sensu metelatur, tam ingenue fateatur et commendat vera, quam generose falsa depellit: quod tum alibi, tum in hoc praesertim capite liquido demonstrat, dum verum utriusque disputatoris assertum non admittit modo, sed etiam elegantissime dissertissimeque integro ferè capite amplificat et exornat, sic enim aspiciatur aliens: *Verè scio quòd ita sit, et quòd non justificetur homo compositus Deo.* Ac si apertiùs diceret: Absit ut ego hoc intendam, aut temerario prosùs ausu tentem quod vos suspicamini, scilicet hominem cum Deo committere; quin potius cedo lubens Deo, cujus nomen Hebraicum hoc loco est *יְהוָה El*; quod *fortem* significat: cui si componatur humana fragilitas (quæ per antithesin à miserâ conditione hic in Hebræo *עָוֹן* *enon* appellatur, et à Septuaginta *ἁμαρτία*, id est, *mortalis*, interpretatur), omnino marcescat et succumbat necesse est. Cum autem dicit *verè*, Hebraicè *אֱמֵן* *amenam*, quæ vox ejusdem significationis est ac *יְהוָה amen*, id est, *veritas, certitudo, firmitas*; omnino significat se minimè fucate aut hypocriticè, ac simulatè, sed candidè ac sincerè, ex animi mentisque sententiâ sic sentire, nôsse, exploratum habere, ac fateri tantquam certum et indubitatum; scilicet neminem quantumvis sanctum, quantumvis justum cum Deo comparatum justificari. Nam justus quidem aliquis esse potest, si quidem cum aliis hominibus, non autem si cum Deo comparatur: cum quo vel ipsimet supremi angeli collati, rigide loquendo, nec justus, nec sanctus sunt, imò nec sunt; ut S. Dionysius libro de divinis Nominibus, non semel docet: quia finiti ad infinitum nulla est proportio, ut philosophorum ratum ac certum fert axioma; neque Dei ad creaturam ulla propriè vera est similitudinis comparatio, quia scilicet ita est super omnia elevatus, ut cum nullâ re creatâ vel creabili similitudinem habeat. Quomodò igitur creaturam et quælibet res factæ, quæcumque vocabulo entium significatur, conferri possint cum naturâ quæ ultra omnia est? Immensis enim mensuris, et quæ conferri non possunt, causa omnium supra effectus locatur et eximitur, et ab eis abest. Quod cum Jobum (qui summus erat theologus) minimè lateret, libere asseverans, et quasi jurjurando confirmans: *Verè, inquit, scio quòd ita sit, et quòd non justificetur homo compositus Deo.*

Ubi notandum est S. Jobum non dixisse quòd verè homo non justificetur, sed *non justificetur compositus Deo.* Quod sic exponunt et intelligunt Patres: Vel quia justitia quorundam vera quidem est, sed ab ipsis non est quasi propriis viribus acquisita, sed à Deo gratis donata. Ita S. Augustinus ad hunc locum, et in Psalm. 142. Vel quia justitia eorumdem justorum vera, sed non pura est, cum admixta sit peccatis venialibus. Ita S. Gregorius hoc loco, et S. Hieronymus in Epistola ad Crespionem, et S. Augustinus in libro de perfectione Justitiæ. Vel denique quia ut vera et pura esset, comparata tamen justitiæ Dei increatæ et infinite, justitia esse non videtur; quemadmodum lux lucernæ in radiis solaribus pleno die collocata

non luget. Ita S. Hilarius et S. Hieronymus in Psalm. 142 et alii. Job itaque ulro concedit fundamentum disputationi à Baldado supposito, scilicet Deum non supplantare judicium, nec omnipotentem subvertere quod justum est: quod planum et contestatum esse demonstrat ex eo quòd homo cum Deo comparatus non possit justificari; justificaretur autem, si Deus in eo puniendo supplantaret judicium. Pro jure enim suo diceret ei: Cur me immerentem punis? In quo peccavi? Quid commeri? Cur iniquus erga me es? Justificatur autem Deus cum hominem ulciscitur atque vindicat; idque ingenue hominem fateri necesse est, ut Esdras dicebat 1. 1, c. 9, 10: *Et nunc quid dicemus, Domine Deus noster, post hæc, quia dereliquimus mandata tua? Domine Deus Israel, justus es tu, quoniam derelicti sumus, qui salvaremur, sicut dixi hoc: ecce coram te sumus in delicto nostro: non enim stari poterit coram te super hoc.* Vel ut Christus dicebat: *Pater mi, si possibile est, transeat à me calix iste; veritatem non sicut ego volo, sed sicut tu, Matth. 26, 39.* Semper enim existimandum est Deum æquum exercere judicium quæcumque in nos ratione animadvertat. Vide quæ superius cap. 4, ad vers. 17, dicta sunt de hoc argumento.

VERS. 5. — *SI VOLUERIT CONTENDERE CUM EO, NON POTERIT ET RESPONDERE CUM PRO MILLE (1).* Id est, si quispiam temerarius homo auderet se cum Deo comparatum justificare, ac judicio cum illo contendere querens: Quid commeri? Ex mille delictis quæ à Deo objicerentur ei vel unum non diceret. Ratio asserit hujus petenda est à divinâ sapientiâ et magnitudine, de quâ in proximo versu, et ab ignorantia et imbecillitate hominis. Etsi enim justus altâ sui cognitione subnixus, et divinæ liberalitatis largitione gra-

(1) *יְהוָה אֱמֵן, si velit, scil. הוֹשִׁיעַ, homo, cum eo contendere, non respondebit ei ad unum è mille.* Sunt, qui intelligant, non respondebit ei Deus, cum responsione non dignabitur, vel in uno è mille argumentis, quæ pro se profert homo, quoniam omnia ea nulla sint et inepta ad ipsam tuendum, unde quod inellecta sint et frigida, nihil erit, quod Deus illis respondeat. Haud incommodus quidem sensus. Sed rectius videtur et hoc ad hominem referri, ut infra vers. 14, de se dicit Jobus, ubi hæc ad se applicabit, *יְהוָה אֱמֵן, quantumvis ego respondebo.* Primum enim in genere loquitur, deinde de se speciatim dicit. Intelligendum ergo: *Non respondebit ei, homo scilicet Deo, ad unum è mille, quæ ab eo proponuntur adversus ipsum, in quibus hominem accusabit, rursus et objiciet, ne unum quidem è mille objectionibus diceret poterit aut refellere, sed cedat oportebit, et victum se ac causâ longè inferiorum fateatur.*

(Rosenmüller.)
יְהוָה אֱמֵן, non respondebit ei, id est, vel 1° Deus homini, q. d.: Deus cum responsione non dignabitur, cum argumenta ejus inellecta sint et frigida. Egregius quidem sensus; sed malo ad hominem referre ex collat. vers. 14, ubi dictum in genere de se dicit. Vel 2° homo Deo.

UNUM PRO MILLE, *אֶחָד בְּיָמֵי מֵאוֹת.* Unum ex mille, ad unum ex mille, sub. *argumentis*, vel iis quæ Deus ipsi objiciet, vel in quibus hominem accusabit. Ne unum solidum responsum efferre poterit, tantum abest ut coram eo justitiam suam defendere possit. In Hebræo deficit *אֶחָד*, ad, et femin. neutraliter ponitur. Alia vice ex mille vicibus. (Synops.)

tus, Deo judicanti ac roganti respondere ipsis ope valeat, minimè tamen cum eo contendere vel alterari. Verbum quippe originale *רִיב* rob forensis est, et contendere, contestari ac litigare seu rixari significat. Manifestè autem liquet, et justum ipsum, qui cum Deo suæ fidens causæ intemperanter agere auderet, causâ cadere, et primâ interrogatione tactum prosterni. Et hic profectò sensus satis aptè videtur argumentis Eliphazi et Baldadi congruere. Septuaginta quoque hæc ad judicalem contentiorem manifestè referunt cum ita vertunt: *Ἐάν γὰρ βούληται κριθῆναι ἀνὴρ, ὅτι ἐνὶ ἐμοὶ βούληται κριθῆναι ἀνὴρ, ὅτι ἐνὶ ἐμοὶ βούληται κριθῆναι ἀνὴρ, ὅτι ἐνὶ ἐμοὶ βούληται κριθῆναι ἀνὴρ.* Si enim voluerit judicari cum eo, id est: Si voluerit judicio contendere. Sic enim κριθῆναι passim accipitur, ut in illo Psalmi 108, 7: *Ἐν τῷ κριθῆναι ἀντὶ ἐξ ἑδῶν καταδικασόμενος; Cùm judicabitur, exeat condemnatus.* Nam sensus est: Cùm litigabit, et in judicium descenderit, exeat reus sons, cadat causâ suâ, et condemnetur. Sic etiam sanctus Paulus accepit cùm ait 1 Cor. 6, 6: *Ἄδικός ἐσθε μετὰ ἀδελφοῦ κριθεῖσθε. Frater cum fratre judicio contendit, et passim alibi.* Significat ergo Job haudquaquam homini consultum aut tutum esse cum Deo litigare, aut judicio contendere. Nam, ut prudenter monet David, Psal. 18, 45: *Delicta quis intelligit? Ubi delicta quotidianis vocat defectus, qui sanctionis notas inurunt.* Septuaginta ponunt *παράπτωματα*, hoc est propriè, non opinantis animi prolapsiones. Unde S. Ambrosius veritè: *Lapsus quis intelligit? S. Hieronymus errores; Aquila ἀγνοίας, ignorantias, hoc est delicta, quæ minis sentientibus et cogitantibus excidunt.* Unde *παράπτωματα* sunt propriè lapsus, qui non opinantibus contingunt; non *πρώματα*, id est casus, qui (ut docet ad Psalmum 56 animadvertit S. Ambrosius) industriâ et erudito artificio in atletico certamine fieri solebant. In quotidianâ igitur vitâ præter mentem ut plurimum et cognitionem eveniunt prolapsiones, à quibus etiam justus non sunt immunes. Ait ergo pius vates conscientiam obscure sollicitus: *Delicta quis intelligit? Quis tam Argus tamque Lynceus in humanis invenitur, ut quotidianas suas prolapsiones numeret, demonis impetus, cordis motus, conscientie maculas, fraudes mentis, et impuras voluntatis affectiones intelligat? Nam sæpè in communibus actionibus mundani pulveris sordes contrahimus, neque excutimus.* Circum velut poculum nobis à carne porrectum ebibimus, nec sentimus. Sæpè à prædone animorum tela et venena vibrante de nobis lauri et trophæa reportantur, et securi sumus, et victi ridemus. *Delicta quis intelligit? Par D. Pauli animadversio, qui lapsus, inque iis notandis consimiles animi nebulas patiebatur.* Sic enim scribit ad Romanos 7, 15: *Quod enim operor non intelligo.* Quod Methodius apud Epiphanium heresi sexagesimâ tertîa sic illustrat: Nam sæpè, inquit, nobis bona facientibus insinere et illicitarum rerum cogitationes obrepunt etiam nobis nolentibus, et tamen dissimulantibus et peccantibus.

Jam si verò S. Prosper asseruit etiam illos, qui sanctè per donum Spiritûs sancti vivunt; tamen propter quasdam difficultates, quas trahunt sive scientes

sive nescientes, aliquando aut suo peccato cedere, aut alieno consentire; quid illis fiet, qui nec sancti sunt, neque usu et divinis doctrinis corroborati ad superandas inimici tentationes, prout in vitium, capi faciles, suoque nutu prorunt et prolabantur? *Ecce qui cœrent ei non sunt stabiles; et in angelis suis reperit pravitatem: quanto magis hi qui habitant domos lateas, qui terrenum habent fundamentum, consenserunt velut à tineâ? Job. 4, 18.* Ecce inter sanctos ejus nemo immutabilis; et cœli non sunt mundi in conspectu ejus: quanto magis abominabilis et inutilis homo, qui bibit quasi aquam iniquitatem! Job. 15, 15. Quis ergo tam vecors sit et malesanus, qui cum Deo audeat expostulare, et judicio contendere, cui non poterit respondere unum pro mille, id est, ad unum crimen, quod ex mille criminibus quæ patravit illi objicietur; vel ad unum argumentum, quod ex mille contra ipsum profertur: seu ut in Græco, *Ὁς μὴ βραχέως διατῶ, τὰ μὴ ἀνεπίτη πρὸς ἐνα λόγον ἀπὸ τοῦ ἐξ ἡλίμου.* Id est: *Non exaudiet eum, seu: Non audiet ei, ut non contradict ad unum sermonem ejus de mille.* Ubi illud unum pro mille vulgarissima Scripturæ phrasîs est, pro unum è plurimis: estque numerus finitus pro infinito, sicut dixit David, Psal. 89, 4: *Mille anni ante oculos tuos sicut dies hesternæ.* Quare non contendere cum Deo, sed tacere debet homo in malis et incommodis quæ patitur, sicut narrat Amos cap. 6, 11, monendum esse eum qui tot funera è domo suâ effert visurus erat: *Et dicit, inquit, ei: Tace, et non recorderis nominis Domini. Quia ecce Dominus mandabit, et percutiet domum majorem ruinis, et domum minore scissionibus.* David etiam de se scribit, Psalm. 58, 10: *Obmutui, et non aperui os meum, quoniam tu fecisti; amone à me plagas tuas.* Etenim qui de sexcentis piis operibus rogandus decerneret cum Deo de justitiâ unius alterari, ad primam primi operis discussionem obmutesceret, atque ita respondere nequiret.

Hunc Jobi locum expendens S. Augustinus lib. 2 de Peccatorum meritis et remissione, prope finem, sic ait: *Ecce Job confitetur peccata sua, et in veritate dicit se scire, quia non est justus quisquam ante Deum: prout secundum modum conversationalis humane perhibet ei Deus tam magnam justitiæ testimonium: ipse autem se metiens ex regula illâ justitiæ, quam sicut potest conspici apud Deum, in veritate scit, quia ita est, et adjungit: Quemadmodum enim justus erit homo ante Deum? si enim velit contendere cum eo, non poterit obediere, id est: Si judicandus ostendere voluerit non in se inveniri posse quod damnet, non poterit obediere ei; amittit enim etiam illam obedientiam, quâ obediere possit præcipienti confitenda esse peccata. Quod si fuero justus, os meum impiè loquetur. Hoc est enim: Si me justum dixerò contra judicium ejus, ubi perfecta illa justitiæ regula me convincit injustum; profectò impiè loquetur os meum, quia contra Dei voluntatem loquetur.* Sic ille. Si quis verò hujus rei rationem sciscitetur, è versu sequenti sic illam accipiat.

VERS. 4. — SAPIENS CORDE EST, ET FORTIS ROBOR: QUI RESTITIT EI, ET PACEM HABUIT (1)? Rationes adducit cur tutum homini non sit iudicio alia quavis ratione cum Deo contendere: nam primum sapiens est, atque ideo cum illius intelligentiam nihil lateat, nullā potest hominum calliditate aut tergiversatione deludi. Quare apud illum otiosa sunt et inania, quae in humano iudicio intercedere solent artificia et fraudes. Deinde, quia fortis, potest faciliē cogitata ac iudicata complere, cum sit nemo qui possit illius infringere aut certē vel modicum debilitare potentiam. Ita Sanctus noster. Pro cuius exactiori intelligentiā.

Notandum primō, ex S. Dionysio Areopagitā de Divinis Nominibus, cap. 7, et ex D. Thomā parte 1, quest. 14, Deum dici sapientem et sapientiam: Primō causaliter, ut est causa omnis sapientiae et cognitionis tam parvae quam magnae in beatīs, in angelis, in hominibus, in animalibus; nam ipsius sapientia etiā causa est illius tenuis cognitionis omnisque industriae, quae est in animalibus. Secundo formaliter dicitur sapiens, non ut sapientiā praeditus et imbutus, sicut mentes angelicā; sed ut ipsa sapientia per se subsistens, in qua omnis plenitudo sapientiae eminenter continetur; per hanc quasi in primo signo rationis cum infinitā claritate comprehendit essentiam suam, et processionem personarum et ipsas divinas personas. Deinde in secundo signo rationis ex omni aeternitate in omnem aeternitatem extendit se actu et cum infinitā claritate ad omnia possibilia, idque ex vi cognitionis essentiae suae. In tertio signo extendit se ad omnia quae quilibet vis creata vel creabilis potest facere: in quarto signo ad omnia quae essent eventura, posita quālibet hypothēsi, quae dicuntur futura conditionata, et sunt infinites infinita. Nam circa quālibet rem liberi arbitrii possunt circumstantiae rerum infinites variari, et ipsa infinitis modis potest excitari. In quinto signo rationis videt omnia futura absolute in omnem aeternitatem cum omnibus circumstantiis. Tertio eminenter dicitur sapiens ob singularissimum et eminentissimum modum nulli creaturae communicabilem. Cū enim duo ad sapientiam requirantur, nempe lux intelligentiae, et obiectum quod intelligitur, ipse utrumque in se habet in gradu eminentissimo et cum perfectione infinitā: nam ipsemet est infinita intelligentiae lux per se subsistens, et ipsemet

(1) Pro restitit ei, in Hebraeo est: *Induravit se contra eum*. Hi sunt *ra' asarā kalōnē; kātā θeō, dura loquentes contra Deum*, Iudae 13. (Grotius.)

Nemo mortalium, qui cum Deo in contentione et item descendat, ius obtinere adversus eum poteri, utpote immensā cūm sapientia, tam potentis, supra omnes, quorum conditor ipse est, subvectum. וְיִשְׁכַּח אֱלֹהִים כֵּל לֹא יִשְׁכַּח אֱלֹהִים, aut וְיִשְׁכַּח אֱלֹהִים כֵּל לֹא יִשְׁכַּח אֱלֹהִים, coll. Proverb. 28, 14, Psal. 25, 8. Vel subaudiendum est וְיִשְׁכַּח אֱלֹהִים, obstrigilante, ut Proverb. 29, 4, Dent. 10, 16. Jerem. 7, 26, 17, 23, וְיִשְׁכַּח אֱלֹהִים, ut Genes. 4, 9, Exod. 14, 5. Vid. Noldii *coevadant*, p. 40, n. 6, ed. Timp. וְיִשְׁכַּח אֱלֹהִים, et salus evadet? (cont. וְיִשְׁכַּח Genes. 33, 18, et verbum infra, 22, 21). Cui felicitate et bene cessit? (Rosenmüller.)

ex se est omne obiectum intelligibile, vel illud in ipso eminenter continetur: itaque nemini debet lucem intelligentiae, nemini obiectum intelligibile. Ita Lessius, lib. 6, c. 1, de Perfectionibus divinis.

Notandum secundō ex eodem Dionysio ibidem cap. 8, et S. Thomā ibidem quest. 25, art. 3, Deum dici fortem, seu potentem, et potentiam: Primō causaliter, quia nimirum ab ipso est omnis potentia, omnis virtus seu vis agendi et operandi, omnis vigor, omnis efficacitas in omnibus rebus creatis, in terrā, in mari, in astris, in lapidibus, metallis, plantis, animalibus et angelis; in his enim omnibus quavis vis operandi aliquid est tenuis quaedam participatio potentiae Dei. Secundo formaliter, quia ipse in se est potentiae infinita, vel potius ipsa potentia infinita per se subsistens. Potest enim omnia quae mens creata potest concipere, quae prorsus in omni genere et specie sunt infinita, v. g., infinitos mundos huic nostro mundo similes et alios huic dissimiles; infinitos angelos, infinitos populos, infinitum aurum, argentum, lapides preciosos, etc., intelligendo scilicet haec omnia syncategorematicē (ut philosophi loquuntur), non categorematicē infinita; id est, posse illum tot res cuiusvis generis facere, ut semper possit plures et plures sine fine; adeo ut nullus numerus tam magnus concipi possit à mente creatā, quin tot et plures sine fine possit facere; sic tamen ut nunquam faciat infinitum actu, quōlibet, juxta probabiliorē S. Thomae et multorum aliorum sententiam, ex parte creaturae implicet aliquid extra Deum actu esse infinitum. Adde, Deum non solum posse omnia, quae mens creata potest concipere, idque in quantavis magnā multitudi- ne, quantitate et perfectione, sed etiam quālibet ipse suā infinitā sapientiā potest extra seu intra se concipere; quae infinites plura et magis mirabilia sunt quam ea quae possunt concipi à mente creatā. Quidquid enim suā mente infinita potest interius concipere se formare intelligendo, potest exterius producere et formare creando: et hoc modo potentia adequatur sapientiae. Denique haec omnia potest facere repente, sine morā temporis, sine ullo labore, summā et infinitā facilitate, solo nutu suae voluntatis, et solo verbo; ut pluribus probat Lessius de Perfectionibus divinis, l. 5.

Recte igitur Job ait neminem unquam cum tam sapiente ac forti concitatore habuisse congressum, qui pacem ex illo certamine retulerit, id est, cum non infeliciter successerit tam inepta contentio. Non opus est hic Pharaonem Antiochosve producere, qui obdurare, ac resistere, Deo sapientissimo acta fortissimo, et pace omni sublata horrendo iudicio interierunt; cum viri etiam justī, si levi fortasse de causā Deo in rebus medicis repugnent, ut appetitū quādamtenus indulgentē, incredibili nonnunquam animi perturbatione disseruciant; neque peius acquiescant, quam se demittant ipsos; et sub vexillo Christi mitissimē se gerant. Quenam ergo pax sit illi, qui terris culpā Deum laceasant, quando è levibus erratis tanta coortur animi anxietas? Certē sicut pacem non habet servus qui jussis heri relictatur; ita nec homo.

qui inspirationibus Dei sapientis et fortis resistit.

VERS. 5. — QUI TRANSLUIT MONTES (1), ET NESCIENT HI QUOS SUBVERTIT IN FURE SUO. Sapientiam et potentiam divinam versu precedenti Jobis commendaverat, quā deinde longo excursu effectuum mirabilium amplificat, ut Deo minimē repugnandum evincat. Qui enim attentius opera Dei vel naturali ordine disposita, vel ob arcana Dei iudicia praeter naturam contingentia contemplantur, omnino esse Deo parendum, credendum ac minimē reluctandum facili animadvertit. Hic igitur Job in effectum quodam prodigioso Dei potentiam sapientiamque connectit: potentiam quidem in montibus concitandis, everteendis, et tanquam vibratum telum explosamque glandem plumbeam alio ejaculandis; sapientiam verò in hominibus improbis terrae motu capiendis, ac supplicio iusti sceleribus reddito interimendis. Quod quidem est miraculosē divinā virtute fieri possit, cum hoc videatur firmitate fidei reprobissimum, secundum illud Evangelii: *Si habueritis fidem, et non huseritis veritas; et si monti huic dixeritis: Tolle, et jacta te in mare, fiet*, Matth. 21, 21; tamen congruentius videtur D. Thomae, ut hoc ad naturalem cursum rerum referatur: Hoc enim, inquit, habet naturae ordo, ut omne quod naturaliter generatur

(1) הַיְבֵלֵת, qui transfert, etc., dimovet è loco suo; transferre potest, si velit. Verum hoc non exponendum potestialiter (enervat enim id vim argumenti), sed actualiter: hoc enim ante factum esse colligitur ex Psal. 18, 8, et 17, 3, et 103, 51, et Sirac. 45, 17, et Plin. 20, 85. Inspice hoc potentiae argumentum: est: Annihil viam per Alpes parare potuit, Liv. 5, 1, at ipso evortere nequaquam potuit. Aliis montes significant reges, potentes et firmos ut montes, regna; vide Psal. 97, 5, Isa. 40, 4, Jerem. 51, 25, Zach. 4, 7, Apoc. 8, 8. Transfert autem montes, et naturaliter, per terrae motum, et (quod hic praefero) supernaturaliter. Al.: *Qui in velustatem perducit montes, sanè vix veterasco, et vix antiquus.*

ET NESCIENT HI QUOS SUBVERTIT. Quasi dicat: Adeo subito Deus tantam rem operatur, ut etiam hi qui circa montes habitant interitum suum praecognoscere non possint: quod manifestè evidens fit; quia si praecognoscerent, sibi cavere ne ruinis involverentur. Addit autem in fure suo, ad ostendendum quod Deus interdum naturales operationes secundum ordinem providentiae suae moderatur, prout necessarium est aut conveniens ad peccata hominum puniendi: quibus quidem peccantibus metaphorice irasci dicitur, cum in eos vindictam exercet, quae apud nos solet esse irae effectus. Ita D. Thomas.

Ex corporibus autem mixtis ad elementa transit; inter quae firmissimum et stabilissimum videtur esse terra, quae est immobilis, utpote centrum motus totius; attem si philosophis credimus, ex vapore incluso secundum aliquas sui partes naturaliter movetur, et hoc est quod subjungitur: **VERS. 6. — QUI COMMOVET TERRAM DE LOCO SUO ET COLUMNAE EIUS CONCUTIUNTUR (1).** Hoc non ita in-

etiam determinato tempore corrumpatur. Unde cum generatio montium sit naturalis, necesse est ut quādoque montes naturaliter destruantur. Et hanc quidem naturalem montium corruptionem translationem vocat, eò quod dissolutio montium et ruina cum quādam translatione partium ejus accidat. Nec est absurdum ea quae naturaliter contingunt divinae virtuti attribui, cum natura agat propter finem: omne autem quod ad finem certum ordinatur vel seipsum dirigit in finem, vel ab alio dirigente in finem ordinatur. Comparatur enim tota naturae operatio ad intellectum dirigentem res naturales in finem; sicut comparatur motus sagittae ad sagittarium. Unde sicut motus sagittae convenienter sagittario attribuitur; ita consequenter tota naturae operatio attribuitur naturae divinae, et consequenter etiam montium translatio subversioque: quae nonnunquam ita subito et insensibiliter fit, ut etiam illi qui circa montes habitant per subversionem montis pereant, et sibi cavere non possint, eò quod cum minimē praecognoscant; adeo ut aliquando integræ unā cum incolis suis civitates repentinis montium ruinis obrantur sint atque sepultae, nullo earumdem exstante vestigio: ille quod ante paucos annos Plurio, in Lombardia confinibus, Grysonum civitati non ignobilis, contigisse accipimus. Nec minorem proximis annis Regno Neapolitano Vesuvius, et Siciliae morbo Aetna ingentem hoc ipso anno 1653, quo haec serbo, cladem, et vicinis agris plane inexpectatam flammivomis suis tempestativitate atque ignitis eluvionibus vastitatem attulerunt. Et hoc est quod subditur:

ET NESCIENT HI QUOS SUBVERTIT. Quasi dicat: Adeo subito Deus tantam rem operatur, ut etiam hi qui circa montes habitant interitum suum praecognoscere non possint: quod manifestè evidens fit; quia si praecognoscerent, sibi cavere ne ruinis involverentur. Addit autem in fure suo, ad ostendendum quod Deus interdum naturales operationes secundum ordinem providentiae suae moderatur, prout necessarium est aut conveniens ad peccata hominum puniendi: quibus quidem peccantibus metaphorice irasci dicitur, cum in eos vindictam exercet, quae apud nos solet esse irae effectus. Ita D. Thomas.

Ex corporibus autem mixtis ad elementa transit; inter quae firmissimum et stabilissimum videtur esse terra, quae est immobilis, utpote centrum motus totius; attem si philosophis credimus, ex vapore incluso secundum aliquas sui partes naturaliter movetur, et hoc est quod subjungitur:

VERS. 6. — QUI COMMOVET TERRAM DE LOCO SUO ET COLUMNAE EIUS CONCUTIUNTUR (1). Hoc non ita in-

(1) Qui commovet (vel tremefacit) terram, etc. Qui concutit, i. e., qui auctor est terrae motus. Verum ita tota terra nunquam tremat naturaliter, sed terra tantum pars. Loquitur ergo de opere supra naturam. Quidam hanc terrae motum circulantem circa centrum probare volunt. Contra, loquitur hic de commotione, 1° extraordinaria; 2° ex ira Dei facta; 3° quae fundamenta ejus concutitur. Proctur credibile est in diluvio, et alias in terrae motibus, etc.

ET COLUMNAE EIUS, id est, vel, bases: imae ejus

telligendum, quasi tota terra naturaliter moveatur (ut voluerunt Pythagoræ, Heraclides Ponticus, Numa Pompilius, et Plato, teste Plutarcho in Numa et in Placitis Philosophorum, ac nuper Copernicus, et ex eis Stunica hic: id enim falsum esse noster Clavius in caput primum Sphære convincit, et repugnat Scripturis; in quibus dicitur, Psalm. 92, 2: *Etenim firmavit orbem terræ qui non commovebitur.* Item Eccl. 1, 4: *Terra autem in æternum stat, et passim alibi;* sed quia partes terræ ut urbes, montes, insulæ terræ motu à Deo commoveantur; et quod ipse pari modo totam terram commovere posset, si vellet. Inò hic Didymus ait illo terræ motu, qui in passione contigit, totam ipsam terram quassatam et è centro convulsam fuisse. Per columnas autem terræ ad litteram hic intelligi possunt montes et colles, qui sunt quasi columnæ super terram fundatæ, vel etiam turres ædificatæque, et quæcumque alia istiusmodi quæ terræ adhaerent, et in terræ motu concutiuntur et convulsantur. Vel possunt etiam per columnas intelligi inferiores et intima partes terræ, quod sicut ædifici firmitas columnis innititur, ita terræ stabilitas ex centro, ad quod omnes ejus partes naturæ sua tendunt, oriatur. Unde cum omnes inferiores partes terræ superiores sustentatrices et quasi columnæ sint, ac terræ motus ex profundis terræ partibus procedat, hinc fit ut quasi ex concessione columnarum ejus fieri dicatur. Ita D. Thomas. Atque hæc sententia conformior est Aristoteli et communiorum ferè omnium philosophorum opinioni, qui immobilitatis terræ causam in nativam ejus referant gravitatem, quæ fit ut sedem illam appetat, quæ maxime à celo distat, nempe mundi medullam, quod centrum appellamus; quò suis conglobata nitibus magno impetu feratur. Hoc autem centrum stabilitas vocatur, supra quam terra fundata est; juxta illud: *Fundavit terram super stabilitatem suam, non inclinabitur in sæculum sæculi.* Psalm. 105, 6. Atque alibi vocat columnas terræ dùm ait: *Liquefacta est terra, et omnes qui habitant in eâ: ego confirmavi columnas ejus.* Psalm. 75, 4. Quia verò centrum punctum est, quod instar sit nihili, à Jobo c. 26, 7. nihilum dicitur: *Qui appendit terram super nihilum.* Hoc igitur mundi medium sine centro columnam nuncupatur, ducta similitudine ab ædificiis, quæ manu molitur et industriâ: nam ut illa columnis fulciuntur, ne cadant; sic centrum, quo terræ gravitas innititur, conglobatam terram omni ex parte sustentat.

Porrò hæc commotio terræ videtur hic irato Deo adscribi; quoniam posset etiam tribui divinæ majestati aut magnitudini, cujus timore olim notam fuisse

partes; vel montes, vel, status tam politici quam ecclesiastici. Sic leges vocantur *תורת* (*fundamenta*), juxta illud: *Fundavit legibus urbem.* (Synopsi.) *תורת* ארץ, *columnæ terræ*, sunt fulcræ et fundamenta ejus, ut Ps. 73, 4, quæ infra, 58, 6, *תורת* bases ejus. Seneca nat. Quæst. 6, 20: «Fortasse alie quæ partes terræ velut *columnis* quibusdam et pilis sustententur, quibus vitiatas et recedentibus tremunt pondus impositum.» (Rosenmüller.)

terram Psaltes divinus cecinit Psalm. 115, 7: *A facie Domini mota est terra, à facie Dei Jacob.* Etenim terram contremuit, quando Deus in Sina ad legem ferendam descendit; et quando populus transit torrentem Arnon, ejus scopulis velut salu quodam se in aquas immiserunt. Mystico autem Deus terram commovit de loco suo, dùm affectum rerum terrenarum ad celestia transfert, ita ut pars hominis inferior pio timore tacta legi æternæ juxta mentis præscriptum adhaeret. Tunc certè columnæ seu bases affectus terreni, quæ sunt duæ vires appetitû sensitivi, scilicet vis concupiscibilis et irascibilis, contremiscunt, hoc est freno divini timoris et obedientiæ legis contrahuntur. S. Gregorius autem lib. 9 Moralium, cap. 2, hæc de synagoga Judæorum exponit; ubi eum, si lubet, lege.

Denique à terrâ progreditur ad corpora celestia, ostendendo illa quoque divinæ virtuti cedere. Sicut autem naturæ terræ congruit immobilitas et quies, ita naturæ cæli motum exigit indesinentem: quare sicut in illius commotione, sic in hujus cessatione ac quiete mirabilem suam virtutem Deus manifestat.

VERS. 7. — QUI PRÆCIPIT SOLI (1), ET NON ORITUR;

(1) *Quo imperante, quo interdente, qui dicit, etc.*, i. e., qui cùm dicit soli ne oriatur, etc. Intellige hoc, 1º non de eo quod facere Deus solet, sed quod facere potest. 2º Nec de Iriduanis Aegypti tenebris, nedùm de sole stante Jos. 10, 12. Jobus enim fuit Jacobi vel Josephi *עֲיִצְוֹתָם*. Sane cùm sol staret, non oriatur in illis locis in quibus alius ortus fuisse. *Dei vultus dicit et noctis, q. d.:* Qui efficit noctem, domo domo oriatur sol est nox, et diem ut sequitur. 4º De eclipsibus. 5º De obubatione. Præcipit ne sol splendescat. De tempestate, in qua sol densa quasi umbrâ tegitur. Ezech. 52, 7, Act. 27, 30. 6º De operibus præter naturam, qualis solis statio, qualia ante Jobum facta, licet non scripta, respici possunt. 7º De limitibus lucis et tenebrarum statis temporibus, v. g., hieme veluti ori solent ubi et quando æstate ortus erat, etc. Et *STELLAS CLAUDIT QUASI SUB SIGNACULO*, וְכִי לִיכִיב, *וְכִי לִיכִיב* (vel ante, contra), *stellas vel ex adverso stellarum, obsignat, nempe viam, stellæ obsignat*, i. e., abscondit, ne luceant. Ocludit, vel, 1º dùm nubes eis obducit; vel 2º dùm solem supra horizontem detinet. In hac significatione reperitur וְכִי לִיכִיב Isa. 29, 11, Dan. 9, 24, et 12, 4, 9, vel, 5º in eclipsi, ut ad planetas referatur. Vel 4º propter alias stellæ illis subiectas, quod fit in deliquio; sic ad stellæ in genere pertinet. Vel 3º per tempestates, in quibus nocte etiam stellarum lumen obtuscat. Cælum liber est Dei, Isa. 54, 4. Stellæ ejus characteres seu litteræ, quæ cùm non videntur, quasi epistola signata, claudi dicuntur. Quod signamus abscondimus. *Stellæ circumscriptæ, ne luceant; eas velut obice interjecto claudit.* (Synopsi.)

Si soli præcipiat ne oriatur, aut lucem suam emittat, non oriatur nec splendebit. Quod aut ad eclipsin, illi ad obscurationem interpositis nubibus referunt. Nos generaliter intelligamus, quoquo id modo fiat. Significat enim, et hinc naturæ cursum à Deo esse, et ejus quoque immutationem. וְכִי לִיכִיב וְכִי לִיכִיב et *circa stellæ obsignat*, i. e., velut obice interjecto eas obtegit. (Rosenmüller.)

C'est lui qui commande au soleil, et le soleil ne se lève point, et qui tient les étoiles enfermées comme sous le sceau. Nous ne voyons point que cela soit arrivé en aucun temps, en le prenant exactement à la lettre, selon qu'il est exprimé. Mais il n'est pas nécessaire de l'entendre historiquement. Job, voulant exprimer la puissance absolue de Dieu, dit que, s'il défendait au soleil

ET STELLAS CLAUDIT QUASI SUB SIGNACULO. Non solum, inquit, Deus in hæc inferiora, ut puta montes, quos quando vult transfert aut dissipat, et terræ massam, quam solo nutu concutere, et ab imis sedibus revelere potest; sed etiam in cælos suum exercet imperium et potentiam; ita ut unico verbo stellarum et ipsius solis cursum inhibeat, lumenque supprimat, atque in hæc subcoelestia influxum eorundem impediatur. Id autem quod in Hebræo hic habetur dicitur, optimè interpres transfert præcipit. Solo enim voluntatis actu hæc suam Deus exercet in creaturas potentiam, juxta illud Psalm. 148, 7: *Ipsæ dixit, et facta sunt: ipse mandavit, et creata sunt.* Sanctius noster hoc loco particulam conditionalem si subaudiendam censet, ut sit sensus: Si Deus præcepit soli, non oriatur. Tanta enim Dei est potentia, ut sol, qui suos à mundi exortio rates habet et certos cursus, ad divinum imperium contineat sese à suo circulari motu; neque mundo deinceps suam lucem ostendat. Hanc autem solaris cursû inhibitionem ac retardationem tanquam evidentissimam divinæ potentie argumentum Apollonius opponendum censuit sanctus Dionysius epist. 7, sic scribens ad Polycarpum: *Scire debebat Apollonophanes, cùm sapiens esset, nihil inquam celestis ordinis ac motû immutari ullo modo potuisse sine instinctu auctoris sui, à quo et ut esset accepti; et cujus potentia conservatur, ac secundum Scripture testimonium cuncta perficit ac mutant.* Cur igitur non colit eum, quem hinc quoque cognovimus veraciter esse omnium Deum, admirando ejus, à quo cuncta subsistunt, admirabilem potestatem? Quandoquidem ab ipso soli et luna potentia statque mirabili simul cum hæc rerum universitate ad omnimodam immobilitatem redacta sint, nec non ad integri diei spatium in iisdem universa signis consistunt; vel quod amplius est, etiam cunctis orbibus primariis, qui cæteros complexu suo continent, more suo gyrantibus, ea que illorum complexu continebantur non unâ in orbem circumclata sint, etc. Ingens sane miraculum fuit, solem stare cursumque cohibere suum, præsertim hominis jure et aux étoiles de luire, il serait obéi. Voilà le sens naturel de ces paroles. On peut dire aussi que parlant prophétiquement, il a pu marquer en cette manière l'obscurcissement du soleil, qui arriva si long-temps après la mort du Fils de Dieu. Et si nous voulons avec les Péres, donner un sens moral à ce passage, il semble que nous pouvons regarder ce commandement, par lequel Dieu empêche que le soleil ne se lève, comme cet ordre secret et terrible de sa justice, par lequel il cache très-justement la lumière de sa vérité à ceux qui se rendent par leurs crimes indignes de la connaître, et tient les étoiles enfermées comme sous le sceau; c'est-à-dire, empêche que les saints Prédicateurs, qui sont comme les étoiles de son Eglise destinées à éclairer les ténèbres des infidèles, ne partent pour les retirer de leur assoupissement: ce que saint Grégoire ayant appliqué particulièrement aux Juifs qui ont rejeté la vérité, il l'exprime en ces termes: *Oriti ei solem noluit, à quæ prædicantium animam dicitur: et quasi sub signaculo stellæ claudit, qui dum prædicatores suos per silentium intra semetipsos retinuit, cæcis iniquorum mentibus celeste lumen abscondit.* (Sacy.)

bentis virtute; id autem contigisse post Jobi temporam compertum habemus sacris litteris. Josue enim cùm adversus reges Gabaon hebraeos pugnaturus esset, ut victoriâ diuturniore potiretur in profligandis hostibus sic locutus est c. 10: *Sol contra Gabaon ne movearis, et luna contra vallem Aialon: steteruntque sol et luna; donec ulcisceretur se gens de inimicis suis: stetitque sol in medio cæli, et non festinavit occumbere spatio unius diei: non fuit autem et postea tam longa dies obediens Domino voci hominis.* Idem Justinus Martyr in Dialogo cum Tryphone Hebræo, non longè à calce diem illam triginta sex horarum fuisse ait. Stetit autem solem egressum suæ miraculo fuit; sed præferendum huic aliud, si videlicet sol regressurus: quod etiam accidisse sacris litteris continetur. Cùm etenim Ezechias rex ægrotus ab Isaiâ incolementem sibi reddidit accepisset, hoc signo fidem adstruendam voluit, ut scilicet solis umbræ, quæ in Achazi horologio dignosebantur, decem gradibus retrorsim reverteretur. At ne putare quis possit linearum tantum immutationem fuisse factam, non autem solem retrogressum, id explicatum est ab Isaiâ his verbis, cap. 58, 8: *Et reversus est sol decem lineis per gradus quo descendiderat.*

Et ne solis veteris Testamenti Patribus tanta virtus collata videretur, idem novi quoque Testamenti sanctis Dionisio contulisse compertum est. Mutius enim Eremita in Thebaidis deserto, ex impiissimo latrone ethnico factus Christianus, per Deo visionem cùm agrotatum ex fratribus longè absentem novisset, sese itineri dedit, agrum invidus in eremi ipsius interioribus partibus: cùm autem eo pervenire non posset jam sole ad occasum vergente, quâ horâ etiam ægroti mors instabat; ut dies itineri sufficeret, jussit Mutius soli in nomine Domini Jesu Christi ut staret donec eo perveniret; admirantibus omnibus circumquaque ejus eremi incolis eodem climate tantùm perseverantem; quin et non pauci audito miraculo ad Mutii disciplinam conversi sunt. Ita Rufinus lib. 2, in Vitis Patrum de Coprete Presbytero et Patre Murtio. Idem quoque lib. 6, in iisdem Vitis Patrum ad Besarionis et Scithensis ejusdam senis preces contigisse memoratur. Sæpè enim compertus est sol paruisse Dei servis, non modò ut radios suos diutius emittat lucis causâ, verùm etiam ut obsequatur aliis in rebis. Nam plures sancti memorantur suspensissè pallia ac vestes de radiis solaribus non secus ac de passillis; ut videre est in Vita S. Goaris, cap. 9 et 10, apud Surium 4 Julii: item in Vita S. Florentii episcopi Argentinensis, 4 Novembris: similiter in Vita S. Anabilis presbyteri apud eundem, 6 Novembris. Quod si Dei servis, quàm magis ipsi Domino ac creatori suo solem, lunam et stellæ mortem gerunt, et ad nutum ejusdem, prout præceperit, lumen suum aut emittere aut contrahere semper par est?

Quid Aegyptiaca tenebrarum commoremur, quarum fama orbe toto percrebuit, et memoria (non leviter fert conjectura) tunc adhuc recens era' quando liber hic conscriptus fuit. Fuerunt et alii eventus ubi solis

neochen accipe omnes stellas et sidera, in quibus miramur Dei sapientiam et potentiam prædicat S. Job. Plura de his stellis vide apud Stunicam, Pinedam, et Sanctium nostrum, et omnium fuisse Bolductum.

Allegorie juxta S. Gregorium lib. 9 Moralium, cap. 6 et 7, oculi significant Ecclesiam, in qua Arcturus circa polum Arcticum semper versatur, id est, Apostoli, post Christum fundatores Ecclesie semper agitate, sed nunquam loco dimovenda: (Quemadmodum igitur, inquit, Arcturus semper versatur, et nunquam mergitur; ita Ecclesia persecutiones ethnicorum sine cessatione tolerat, sed tamen usque ad mundi terminum sine defectu perdurat.) Post Arcturum autem ponitur nimbus Orion et horridus, quia Apostolos secuta sunt agmina Martyrum. Quemadmodum enim Oriones in ipso pondere temporis hiemalis oriuntur; ita martyres pondus persecutionum molestiasque tolerantes quasi in hieme veniunt. Illud porro addiderim, Orionem cum districto gladio pingui; qui tamen gladius ex sideribus constat: quoniam ille ipse persecutionis gladius, quo Martyres feriuntur, sideribus cernitur, ino totis sideres est, ex sideribusque confectus. Siquidem Martyres totidem sideribus trulantur quod persecutionibus excercent. Sicut autem post Orionem ponuntur Hyades pluviosæ, ita post Martyres sequuntur Ecclesie doctores, qui pluviam salutaris eloquentie sua doctrinæ celestis placidè in omnium animos demittunt, unde uberrimi et divinis fructus oriuntur. Pluviam enim symbolum esse eruditionis atque facultatis tum sacri tum profani auctores voluerunt. Greci proinde cum arcanis fabularum involucris sapientiam suam obtulerent, aiebant eo die, quo Minerva doctrinarum præses in lucem edita fuit, auream e celo pluviam cecidisse. Ægyptii verò cum eandem eruditionem atque Pithus suavitatem hieroglyphicis suis notis adumbrare vellent, ἀρκῦν ὄρεον βάλοντα, cælum aut splendidam nubem dulcissimo rore stillantem pingebant, ut Horus Apollo testatur: itaque Moyses, cum abditis eorum disciplinis eximie foret instructus, illis forte hauriens e fontibus ita cecinit, Deut. 32, 2: *Concrescat in pluviam doctrina mea, sicut ut ros eloquium meum.* Ubi duobus clarissimis symbolis magnæ copie in dicendo sua dulcedinem et doctrinæ præstantiam illuminat. Quam ob causam Paraphrastes Chaldeus ita vertit: *Suavis sit sicut pluvia doctrina mea.* Sed necesse non est ad Ægyptiorum abditos fontes recurrere, cum ejusdem rei documenta in divinis Oraculis habeamus. Nam orando sublimis Isaias 55, 10, verbum Dei vocat imbrem de celo venientem et inebriantem terram. Atque ut lingue sancte majestatem, et divinitatem propè dicam, in significando videamus, eadem vox apud Hebræos et docere et phere significat. Ita in Osee prophetia de Christo: *Qui docerit vos justitiam,* Osee 10, 12. Isidorus Clarus et Forsterus ex Hebræo vertunt: *Donec pluat justitiam vobis.* Et Joel 2, 25, cum eundem Servatorem doctorem justitie nominasset, continuo subdit: *Et descendet faciet ad vos imbrem matutinum: ubi in fonte est*

dicatio מורה moreh, quæ et doctorem et pluviam sonat. Unde Hebræi montis Morie nomen deducunt, et מורה more Job doctrinam Domini interpretantur, ut animadvertunt eruditi. Denique per interiora Austri mysticè designantur oculi angelorum ordines, et secretissimi patrie celestis sinus, quos Spiritus sancti calor adimplet.

VERS. 10. — QUI FACIT MAGNA, ET INCOMPREHENSIBILIA, ET MIRABILIA, QUORUM NON EST NUMERUS (1). Mirificam Dei potentiam extollit et admiratur, quæ facit opera ita magna, ut ea neque comprehendere nec satis admirari possit humana ratio; et ita multa, ut certo numero definiri non possint. In horum operum divinorum meditatione multum versatus David, se his eloquendis longè imparè agnoscens, admirandus exclamat: *Quis loquetur potentias Domini?* Psal. 103, 2, vel, ut est in Chaldaeo: *Quis poterit eloqui fortitudines Domini?* Ita vocat opera mirabilia et gloriosa, ad quæ necessaria est immensa quædam potentia atque fortitudo, quam brachii potentiam, Luc. 1, 51, Virgo parens in Cantico suo nominavit; et Judas Apostolus 25, μεγαλοδυνάμην, id est, magnificèntiam appellat; quam Cajetanus ait esse factivam magnorum operum, et Propheta Regius, Psal. 8, 2, multum deprecidit, et supra cælos elevatum agnoscit, utpote qui ab illa omnem suum decorem splendoremque acceperint, quo veluti pulcherrimo magnificentissimoque vestimento adornantur. Hinc cum pro more suo altius se in eorum contemplationem immerisset, totus in Conditoris laudem absorptus clamat Psal. 110, 2: *Magna opera Domini exquisita in omnes voluntates ejus:* Græcè ἐξοικονομήματα: pro quo apud Chrysostomum alius legit ἀπερὶ ἁπάντων, accurata; alius παρασκευασμένα, parata, instructa. Ubi magna illa opera, qualia sunt cæli terræque creatio, conservatio et gubernatio universalis, dicuntur eximie et exquisitè facta juxta omnes voluntates Dei; quia scilicet Psal. 134, 6, omnia quæcumque voluit Dominus fecit in celo, in terrâ, in mari et in omnibus abyssis: Euthymius verò sic interpretatur; ac si dicat, hæc opera Domini exquisitè facta esse, ut fideles istiusmodi opera Dei considerantes, omnes voluntates et mandata Domini adimplerent. Excitat enim nos operum Dei consideratio, ut præcepta Dei facilius impleamus. Hebræus autem textus pro relativo ejus habent eorum numero plurali, quod quidem ita vertunt: *Exquisita omnibus voluntatibus ea;* ut sit sensus, quod opera Domini exquirantur, et diligenter investigentur ab omnibus his quibus completum est in eis, et qui ea amant. Alii verò vertunt: *Exquisita ad omnia beneplacita eorum;* et interpretantur opera Dei esse hujusmodi, ut si exquisita fuerint ab hominibus, possint satisfacere omnibus eorum desideris. Unde subdit: *Confessio et magnificèntia opus ejus.* Omnia enim quæ Deus facit et magnifica, et existimantur.

(1) Hic versus habetur supra, 5, 9. Præcisio, quod enumeratio operum gubernationis divine circa res naturales abruptur, et generaliter sententiâ concluditur. INCOMPREHENSIBILIA, וְאֵיךְ אֵיךְ, ad verb.: *Usque ad non investigationem,* i. e., adeo ut non sit investigatio, vel perestigatio, illis. (Synopsis.)

et innumeris effectibus, quos Deus in creaturis et per creaturas tam celestes quam elementares producit, nunc affligit me: Metonymia effecti destinati metaphorica. Multa facit Deus, me cernente. NON VIDEO EUM, וְאֵיךְ אֵיךְ, et non video, sive video, sub. eum, non deprehendo cum auctorem esse illorum. Ne posteriora quidem Dei, i. e., opera, vel manifesta, semper percipio. Tanta est meæ aliorumque ingenii ineptitudo, ut ea non satis intelligam. Ea non possum pervestigare; adeo inscrutabile sunt, vix ejus. Et (vel tamen), non possum videre eum, non animadverto, ut non videam.

SI ABIERIT, וְאֵיךְ אֵיךְ, et præteribit, præteris, sub. ante me. Humano more loquitur; nam locum mutare non potest. Præteribit est synonymum τὸν transibit, quantum illi sic exponitur: Venit ad me, et discedit à me. Si transent, et cum se movent, et commovebit ultra citroque, si transmeat, mutabit locum, et abibit, et si circum me iterit.

NON INTELLIGAM, וְאֵיךְ אֵיךְ nec intelligo, sive intelligam (vel animadvertam, sentio, percipiam) eum, et tamen non possum eum animadvertere. Significat tum Deum absconditum esse, tum opera ejus quæ faciunt.

(Synopsis.)

Non seulement les dons de Dieu sont très-libres et très-gratuits, mais ceux qui sont les plus importants et benevolentiam haud obscure testantur. Quod enim ea facerit adeo magna, pulchra et mirabilia, vires ejus sapientiamque manifestant; quod autem propter nos usumque nostrum facta sint, singularem Dei erga nos benignitatem bonitatemque commendant. Hic itaque versus conclusio est præcedentium: siquidem generatim in eo Job enunat quæ speratim antea pronuntiât. Habet autem eandem planè sententiam, et siquidem isdem verbis in Hebræo elatum, quam Eli-phaz, cap. 5, attulerat dicens: *Qui facit magna, et inscrutabilia, et mirabilia absque numero,* Job 5, 9. Quod magno est argumento sermones amicorum Job esse plurimi faciendos, cum eos ipse sibi vindicet ad suam causam defendendam. Hoc etiam probat id quod ad capitula quartæ versum primum annotavimus, scilicet propositiones eorum plerisque esse veras atque doctissimas, sed assumptiones ratiocinationis duntaxat esse falsas. Unde fit, ut nihil concludant, quod Jobi summae dignitati deroget. Non solum autem Job verba sententiasque Eliphazi (ut Stunica bene observavit) sunt ipsam quoque methodum ac disserendi rationem secutus et imitatus fuit, dum ex effectis primam naturalibus ac deinde ex moralibus summam Dei potentiam sapientiamque declarat dicens:

VERS. 11. — SI VENERIT AD ME, NON VIDEO EUM; SI ABIERIT, NON INTELLIGAM (1). Postquam ex mirabilibus

(1) Ab exemplis gubernationis divine circa res naturales, transit ad exempla ejusdem circa res humanas. Supra de potentia et sapientia Dei dixit; hic de conditione hominum fragili et abjecta, in sua primum personâ, mox in genere. Verba sic reddunt: *Ece, transit vel, vel, transit, i. e., transire solet, vel, transierit super me, vel, ad me, vel ante me, propter, vel juxta, me, vel præter me, præteribit me; qui etiam si me prætereat, quod si ipse transierit prope me. Transire hic pro venire, ut transire domum Plautus dixit pro abire; et transire ad forum, Terentius. Sic Amos 5, 5, et 6, 2: *Transite Beersebam et Chalauannam. Transit juxta eum Deus cui se manifestavit, vel in bonum, vel in malum, ut cum Mosi se manifestavit; Exod. 33, 49. Manifesta Deus facit signa atque opera, in quibus nos quasi accedit et tangit, q. d.: Nunc beneficii mihi,**

et innumeris effectibus, quos Deus in creaturis et per creaturas tam celestes quam elementares producit, nunc affligit me: Metonymia effecti destinati metaphorica. Multa facit Deus, me cernente.

NON VIDEO EUM, וְאֵיךְ אֵיךְ, et non video, sive video, sub. eum, non deprehendo cum auctorem esse illorum. Ne posteriora quidem Dei, i. e., opera, vel manifesta, semper percipio. Tanta est meæ aliorumque ingenii ineptitudo, ut ea non satis intelligam. Ea non possum pervestigare; adeo inscrutabile sunt, vix ejus. Et (vel tamen), non possum videre eum, non animadverto, ut non videam.

SI ABIERIT, וְאֵיךְ אֵיךְ, et præteribit, præteris, sub. ante me. Humano more loquitur; nam locum mutare non potest. Præteribit est synonymum τὸν transibit, quantum illi sic exponitur: Venit ad me, et discedit à me. Si transent, et cum se movent, et commovebit ultra citroque, si transmeat, mutabit locum, et abibit, et si circum me iterit.

NON INTELLIGAM, וְאֵיךְ אֵיךְ nec intelligo, sive intelligam (vel animadvertam, sentio, percipiam) eum, et tamen non possum eum animadvertere. Significat tum Deum absconditum esse, tum opera ejus quæ faciunt.

(Synopsis.)

Non seulement les dons de Dieu sont très-libres et très-gratuits, mais ceux qui sont les plus importants et benevolentiam haud obscure testantur. Quod enim ea facerit adeo magna, pulchra et mirabilia, vires ejus sapientiamque manifestant; quod autem propter nos usumque nostrum facta sint, singularem Dei erga nos benignitatem bonitatemque commendant. Hic itaque versus conclusio est præcedentium: siquidem generatim in eo Job enunat quæ speratim antea pronuntiât. Habet autem eandem planè sententiam, et siquidem isdem verbis in Hebræo elatum, quam Eli-phaz, cap. 5, attulerat dicens: *Qui facit magna, et inscrutabilia, et mirabilia absque numero,* Job 5, 9. Quod magno est argumento sermones amicorum Job esse plurimi faciendos, cum eos ipse sibi vindicet ad suam causam defendendam. Hoc etiam probat id quod ad capitula quartæ versum primum annotavimus, scilicet propositiones eorum plerisque esse veras atque doctissimas, sed assumptiones ratiocinationis duntaxat esse falsas. Unde fit, ut nihil concludant, quod Jobi summae dignitati deroget. Non solum autem Job verba sententiasque Eliphazi (ut Stunica bene observavit) sunt ipsam quoque methodum ac disserendi rationem secutus et imitatus fuit, dum ex effectis primam naturalibus ac deinde ex moralibus summam Dei potentiam sapientiamque declarat dicens:

VERS. 11. — SI VENERIT AD ME, NON VIDEO EUM; SI ABIERIT, NON INTELLIGAM (1). Postquam ex mirabilibus

(1) Ab exemplis gubernationis divine circa res naturales, transit ad exempla ejusdem circa res humanas. Supra de potentia et sapientia Dei dixit; hic de conditione hominum fragili et abjecta, in sua primum personâ, mox in genere. Verba sic reddunt: *Ece, transit vel, vel, transit, i. e., transire solet, vel, transierit super me, vel, ad me, vel ante me, propter, vel juxta, me, vel præter me, præteribit me; qui etiam si me prætereat, quod si ipse transierit prope me. Transire hic pro venire, ut transire domum Plautus dixit pro abire; et transire ad forum, Terentius. Sic Amos 5, 5, et 6, 2: *Transite Beersebam et Chalauannam. Transit juxta eum Deus cui se manifestavit, vel in bonum, vel in malum, ut cum Mosi se manifestavit; Exod. 33, 49. Manifesta Deus facit signa atque opera, in quibus nos quasi accedit et tangit, q. d.: Nunc beneficii mihi,**